

Perspektiver på ADHD og autisme

Kursusdag Den Mangfoldige Folkeskole

D. 19. august 2025

Hvem er jeg?

Jeg er særligt optaget af børn i vanskeligheder i skolen. Hvordan vi kan forstå vanskelighederne, forandre betingelser og skabe deltagelsesmuligheder for både børn og voksne.

Kirstine B. K. Kristensen

Adjunkt, UCN act2learn, Pædagogik og Læring

Pædagog

Cand.pæd. i pædagogisk psykologi, DPU

Tidligere inklusionsvejleder og koordinator i grundskolen

Kursusdagens indhold

Forskellige perspektiver – hvordan kan vi forstå ADHD og autisme?

Neurodiversitet

Diagnoser

Neuropsykologisk perspektiv på udvikling og diagnoser

Børn i vanskeligheder og børneperspektiver

Den Mangfoldige Folkeskole

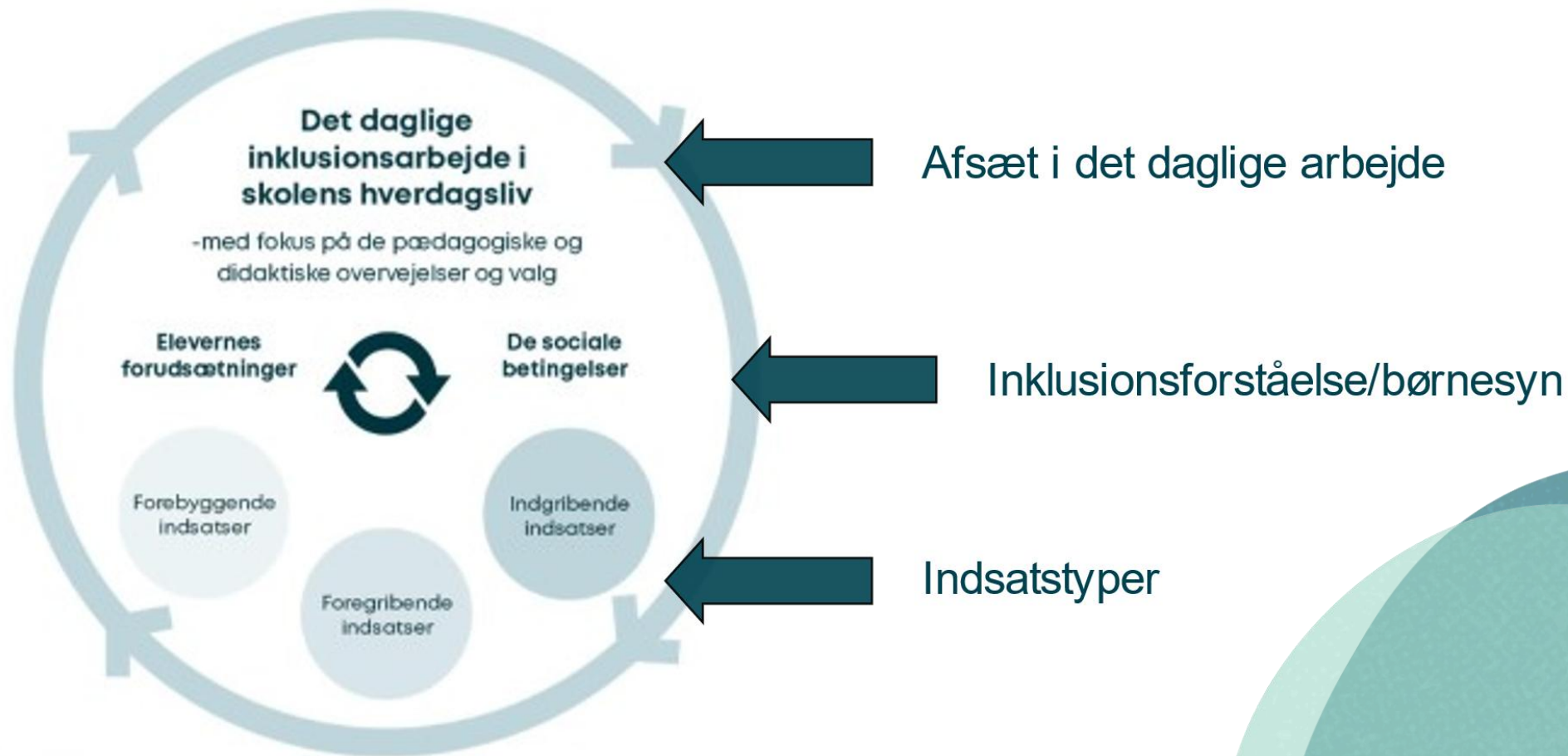
Formålet med projektet er:

- at styrke den inkluderende didaktiske og pædagogiske praksis
- at styrke alle børn og unges deltagelsesmuligheder.

Ambitionerne bag projektet er overordnet set at lykkes med to områder:

1. At skabe en mangfoldighed af indsatser i de enkelte kommuner og på tværs af kommunerne med samme mål om at styrke alle elevers deltagelsesmuligheder.
2. At udvikle anvendelsen af aktionslæring som fælles metode for kompetenceudvikling, videndeling og forankring i praksis.

Projektets fælles grundlag

TOG-KATASTROFE

PÅ 15 MINUTTER SKAL I:

- BYGGE EN BRO, SÅ TOGET IKKE STYRTER NED
- NÅR LEGEN ER SLUT SKAL VI SAMMEN REFLEKTERE OVER 3 SPØRGSMÅL

REGLER:

I SKAL HVER I SÆR TRÆKKE EN ROLLE, SOM I PÅ BEDSTE VIS SKAL LEVE JER IND I.

TOG-KATASTROFE

REFLEKSION (5 MINUTTER)

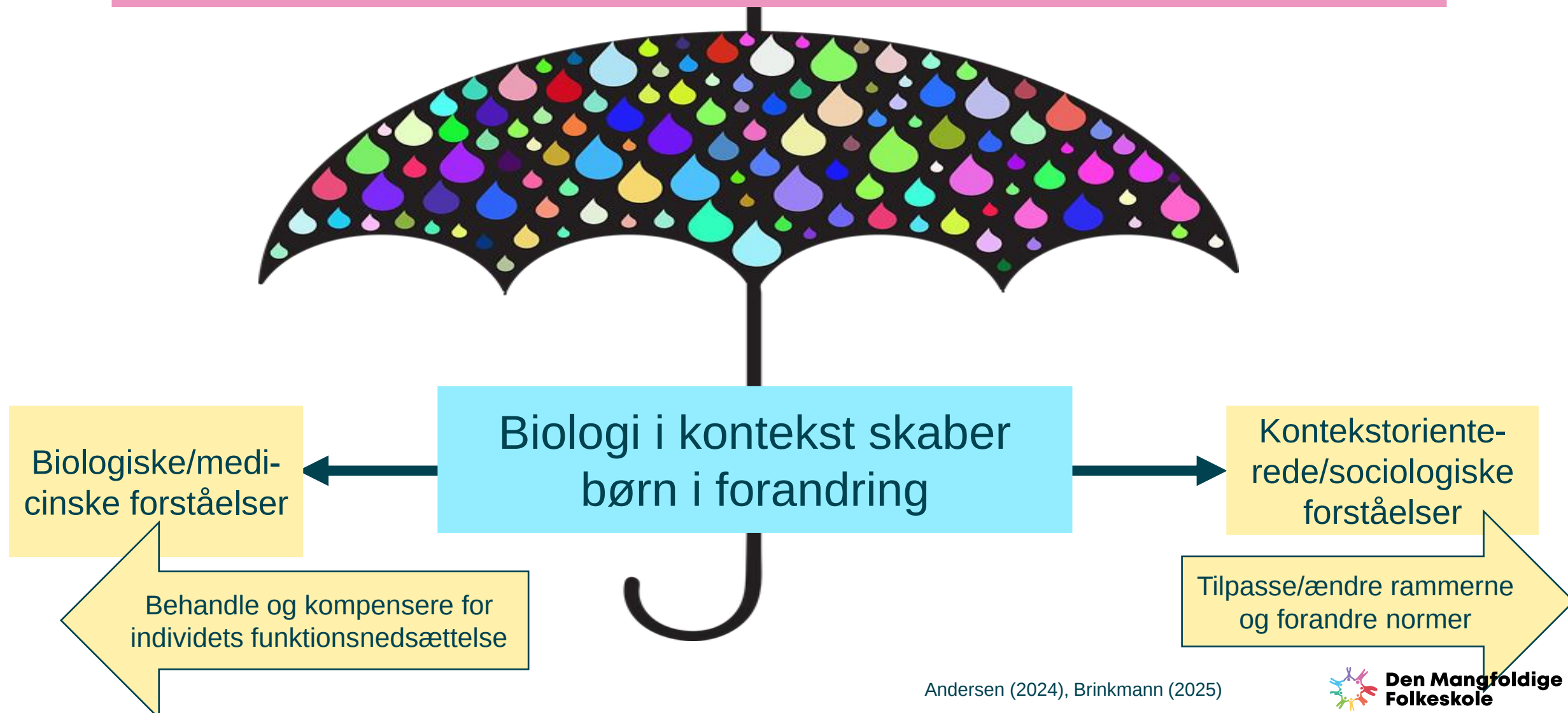
- HVORDAN FØLES DET AT HAVE EN KOMMUNIKATIONSREGEL, ANDRE IKKE KENDTE?
- HVORDAN OPLEVEDE I AT PRØVE AT SAMARBEJDE?
- HVAD KAN VI LÆRE OM NEURODIVERGENS UD FRA DETTE?

DU KAN KOBLE DET TIL OPLEVELSER, SOM NEURODIVERGENTE OFTE HAR:

- AT BLIVE MISFORSTÅET, SELVOM MAN FORSØGER AT KOMMUNIKERE TYDELIGT.
- AT FØLE, AT ANDRE SÆTTER BEGRÆNSNINGER FOR ENS MÅDE AT UDTRYKKE SIG PÅ.
- AT OPLEVE FRUSTRATION OVER, AT ENS INTENTIONER BLIVER FEJLFORTOLKET
- AT MAN KAN HAVE SVÆRT VED AT FINDE UD AF HVAD MAN KAN SIGE

Udgangspunktet for forskellige perspektiver

Neurodiversitet: Forskellige hjerner er et udtryk for **almindelig menneskelig variation**

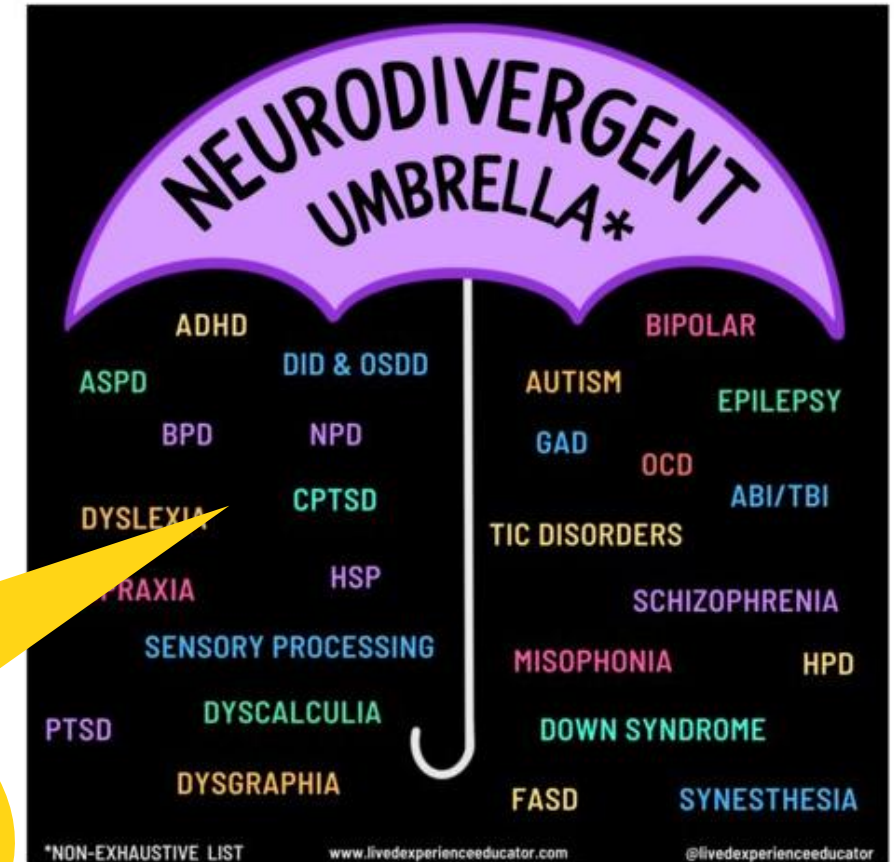

Neurodiversitet

- Forskellige hjerner – neurologier – er et udtryk for **almindelig menneskelig variation**.
- At have en **neurodivergerende** hjerne betyder i denne forståelse, at man oplever og lærer ting på måder, der adskiller sig fra måden flertallet – **de neurotypiske** – oplever og lærer på.
- En hjerne med hhv. autisme eller ADHD er ikke handicappet eller mangelfuld i denne optik. Den er blot **forskellig fra gennemsnittet**.

”Biodiversitet bidrager til et varieret og bæredygtigt fysisk miljø. Neurodiversitet kan bidrage til et varieret og bæredygtigt kognitivt miljø.”

Jac den Houting, psykolog
og autistisk aktivist

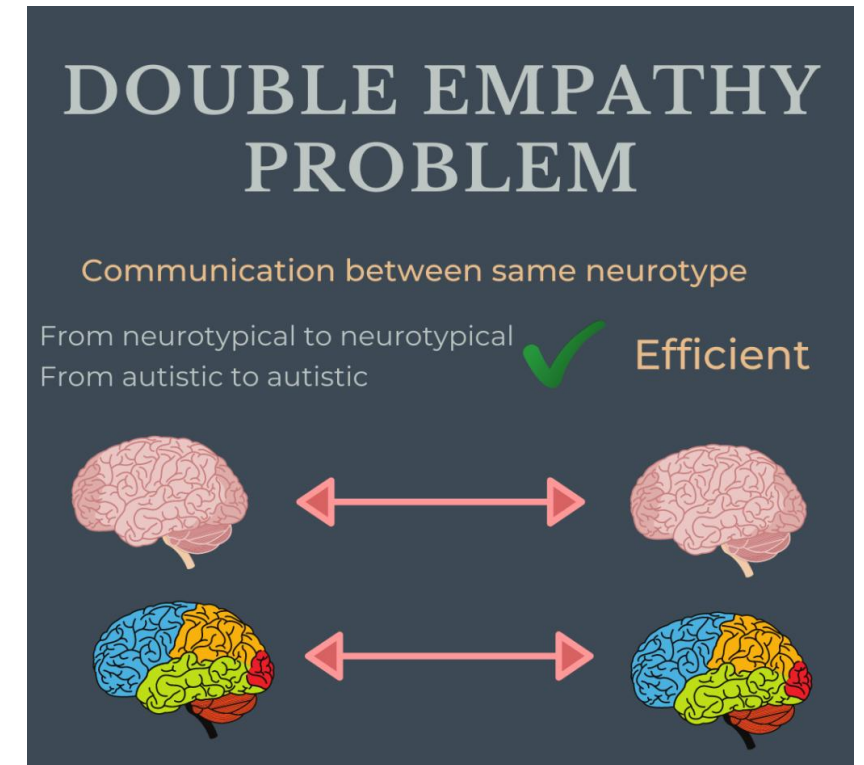
Det dobbelte empatiproblem

”Det Dobbelte Empati-problem understreger, at den manglende indsigt i hinandens sind og adfærd er gensidig”

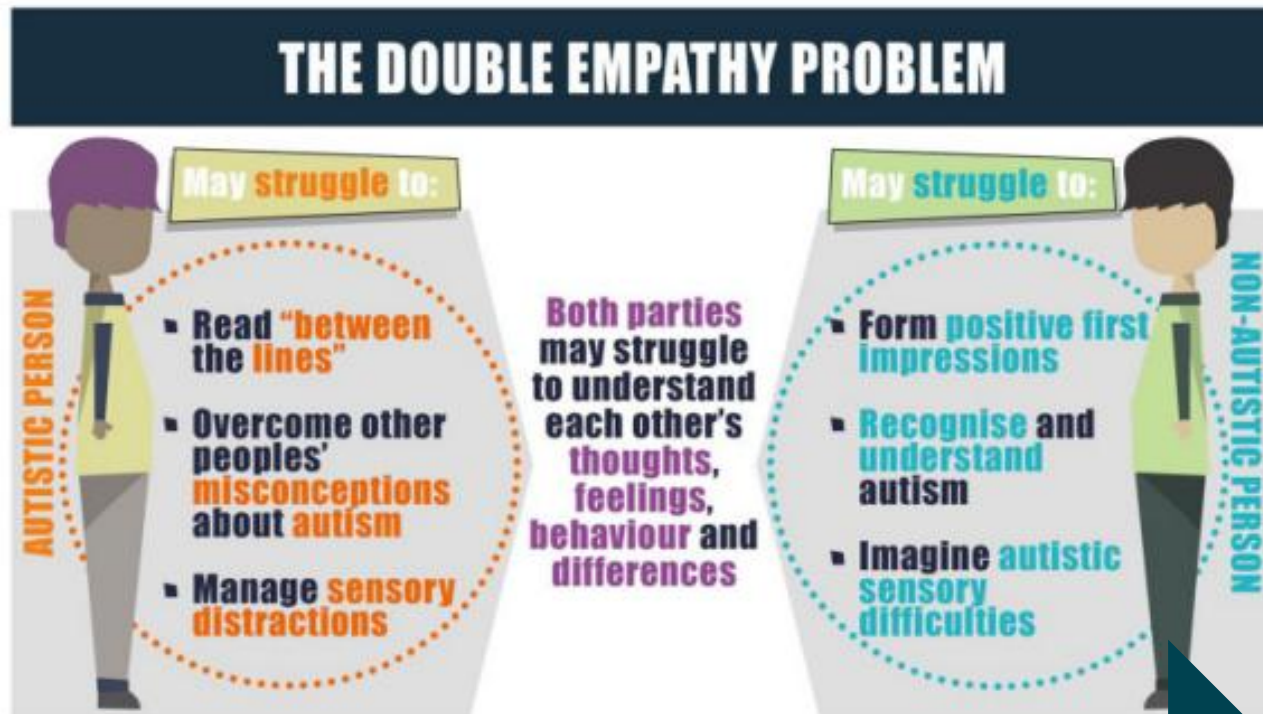
Steensgaard et. al. (2024) s. 8

- Tidligere forståelse: mennesker med autisme har svært ved at sætte sig i andre menneskers sted og vanskeligt ved at relatere til andre mennesker – altså svært ved at mærke og udvise empati.
- Ny forskning: det er vanskeligt for mennesker hhv. med og uden autisme at forstå og relatere til hinanden. Vanskeligheden er altså ikke forbeholdt mennesker med autisme, men kommer gensidigt til udtryk, når vi kommunikerer på tværs af neurotyper.
- **Mennesker foretrækker at kommunikere og samarbejde med andre mennesker, der neurologisk minder om dem selv.**

Zamron, R. (2021), Crompton et al. (2021) og Steensgaard et. al. (2024)

Det dobbelte empatiproblem

Hvilken betydning for det, når vi taler inklusion i skole og samfund?

"...because autistic children are more likely now than in the past to be included in classes and activities with non-autistic children, this may provide more opportunities for autistic and non-autistic children to interact and learn about one another. These increased opportunities for interaction might help autistic and non-autistic people to understand each other and decrease the double empathy problem over time".

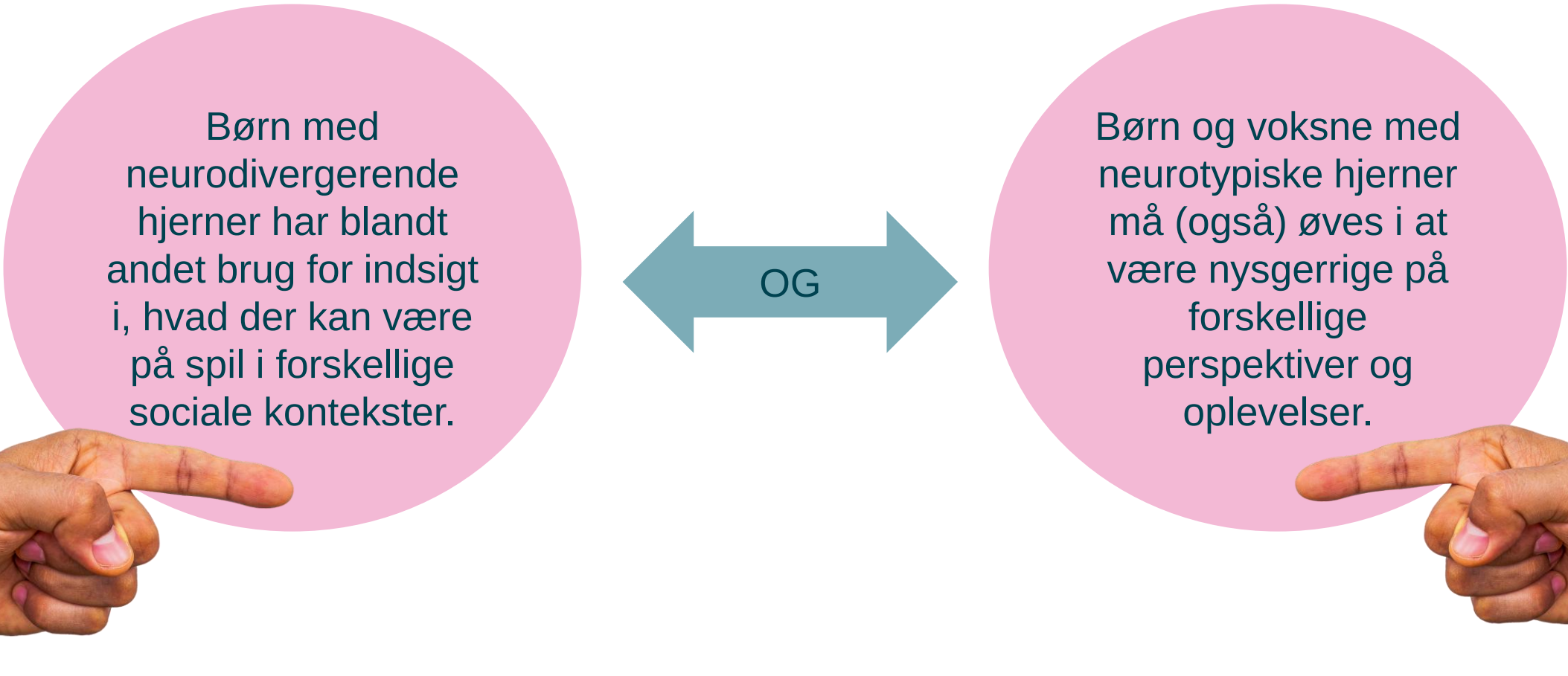
Crompton et al. (2021) s. 4

Den voksnes (neurotypiske) definitionsmagt

- Opmærksomhed på den professionelles definitionsmagt i pædagogisk praksis
- Det er naturligt at tage udgangspunkt i egne præferencer og logikker – for langt de fleste, der er pædagogisk uddannet, vil de være forskellige fra deres neurodivergente børn/brugere.
- Det er den professionelles ansvar at skabe deltagelsesmuligheder på tværs af neurotyper i pædagogisk praksis.
- Neurodiversitetsforståelsen og det dobbelte empatiproblem kan give indblik i, hvordan sociale kontekster kan være vanskelige for nogle at navigere i, fordi **mange kontekster ofte tilgodeser neurotypiske præferencer og logikker** (f.eks. i skolen).

Forskning viser blandt andet, at vi f.eks. er mindre nysgerrige, når vi skal forholde os til børn med autisme og deres oplevelser og adfærd.

Opmærksomhedspunkter i klasserummet

Børn med neurodivergerende hjerner har blandt andet brug for indsigt i, hvad der kan være på spil i forskellige sociale kontekster.

OG

Børn og voksne med neurotypiske hjerner må (også) øves i at være nysgerrige på forskellige perspektiver og oplevelser.

Drøftelse

Hvordan får du selv indsigt i dine
elevers præferencer og i deres måde
at opleve verden?

Hvordan kan du hjælpe børnene til at
"få øje" på hinanden i fællesskabet?

Find gerne konkrete eksempler.

Blikke på diagnoserne 1. del

ADHD

Positiv

Neutral

Negativ

Autisme

Positiv

Neutral

Negativ

- Plakaterne laves ved bordene – nogle borde har ADHD og nogle har autisme
- Skriv kendetegn ved de to diagnoser på en GRØN post it – 1 kendetegn pr. post it.
- Placer jeres kendetegn – er det et positivt kendetegn, et neutralt eller et negativt (jeres vurdering).
- Hæng jeres plakat op på væggen i nærheden af jeres bord.

Hvorfor diagnosticere?

Den psykiatriske diagnose:

- Med diagnoser forsøger vi at lære fænomener og personer bedre at kende gennem kategorisering
- Med psykiatriske diagnoser erkendes kategorier for menneskets sind, med henblik på dets mulighed for helbredelse
- Psykiatriske diagnoser tages i brug når der foreligger nedsat social funktion og/eller negativ indgriben i personens oplevelsesverden.

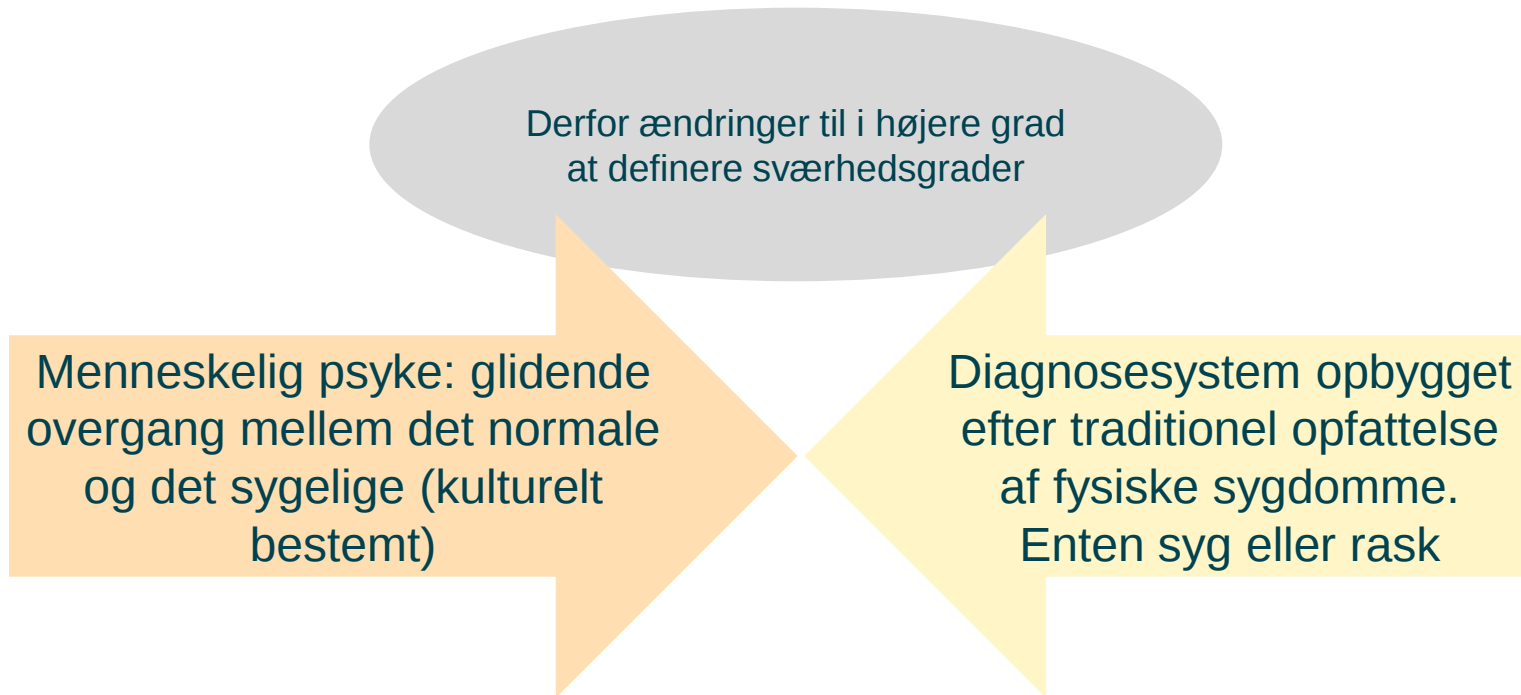
Simonsen og Puri (2023)

”Der var altså aldrig noget galt med mig – men jeg blev behandlet, som om jeg skulle repareres. Og så gik jeg i stykker.”

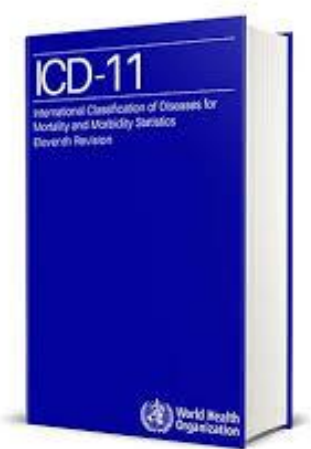
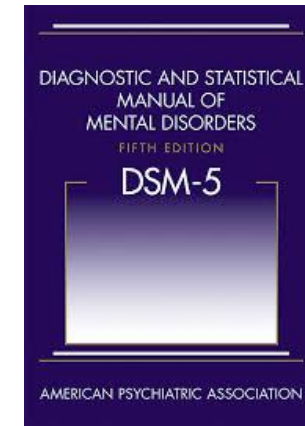
(Citat af Pernille Darlings veninde – fra Darling (2025) s. 8)

Diagnosesystemet

"Diagnoser vil dog stadig altid have karakter af sociale konstruktioner, som vurderes på baggrund af en fortolkning af individuel adfærd indenfor en given social/kulturel ramme".

Simonsen og Puri (2023) s. 99

Klassifikationssystemer:

WHO's diagnoseliste ICD-10 (oversigt over samtlige sygdomme)

WHO's diagnoseliste ICD-11 (ved at blive udrullet i DK)

DSM-klassifikationssystem (alene rettet mod psykiske lidelser).

Simonsen og Puri (2023)

Stigning i diagnoser – mulige begrundelser

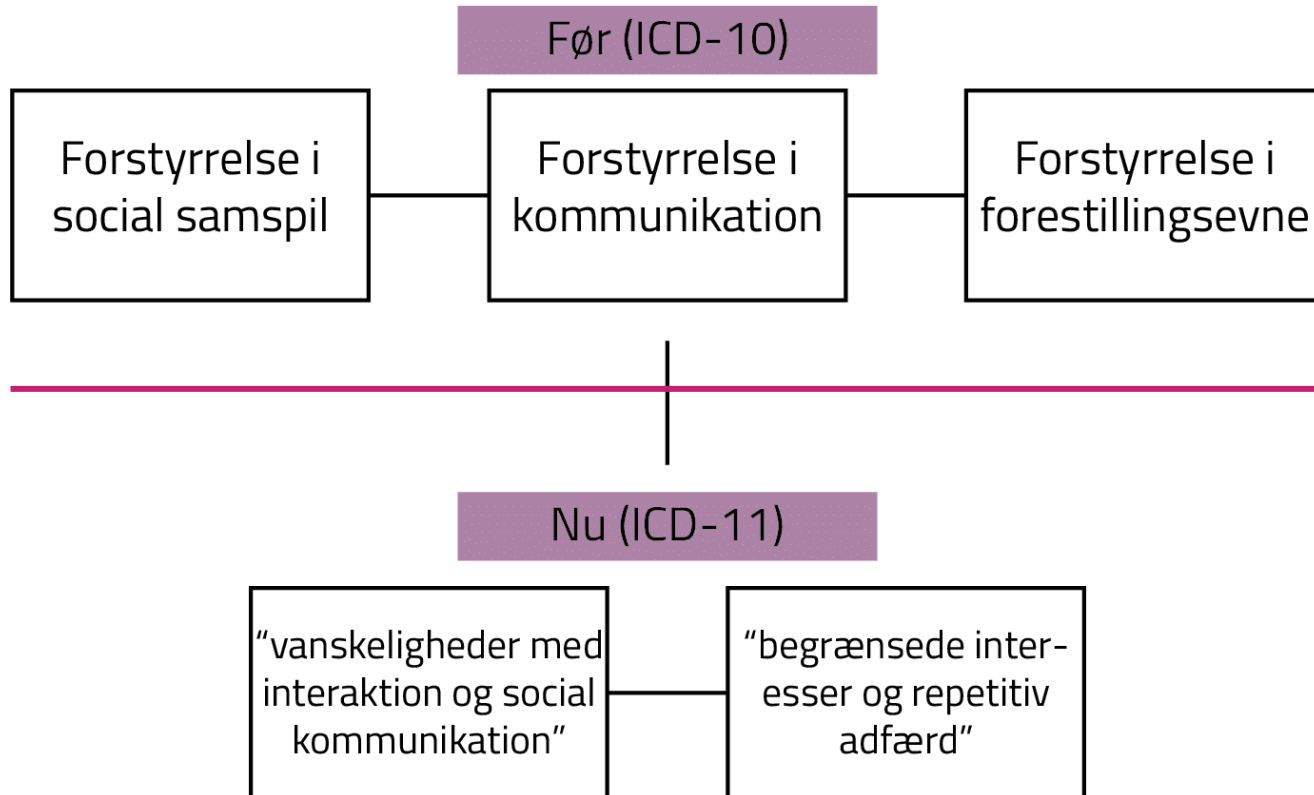
1. Øget mistrivsel blandt børn og unge som følge af samfundsmæssige forandringer – miljømæssige (kontekstuelle) faktorer.
2. Ændring i den måde vi forholder os til diagnoser og mennesket – tendens til patologisering af psykiske tilstande. Mere åbenhed om afvigelser og psykiske problemer.
3. Ændringer inden for psykiatrien – man er blevet bedre til at diagnosticere og behandle.

Simonsen og Puri (2023)

Diagnosen autisme

FRA TRE TIL TO DIAGNOSEKRITERIER

Underdiagnoser:

- Infantil autisme
- Atypisk autisme
- Aspergers syndrom
- Gennemgribende udviklingsforstyrrelse andet (GUA)
- Gennemgribende udviklingsforstyrrelse uspecificeret (GUU)

Spektrum med tillægsbeskrivelser:

Bruges til at beskrive den enkeltes specifikke vanskeligheder og ressourcer.

Primære:

- Tilstedeværelsen af intellektuelt udviklingshandicap
- Graden af funktionel sprogforstyrrelse.

[Faglig viden - Center for Autisme](#)

Diagnosen ADHD

Problemer med opmærksomhed/koncentration (mindst 6)

- Laver skødesløse fejl
- Hører ikke efter, hvad der bliver sagt
- Kan ikke fastholde opmærksomhed over tid
- Følger ikke instruktioner
- Kan ikke organisere/planlægge/tilrettelægge aktiviteter
- Undgår opgaver som kræver opmærksomhed
- Mister til stadighed ting
- Lader sig let distrahere af ydre stimuli
- Er glemsom i forbindelse med dagligdagsaktiviteter

Problemer med hyperaktivitet (mindst 3)

- Konstant småuro i hænder/fødder
- Forlader sin plads i klassen eller ved bordet
- Løber, klatrer omkring på utilpasset måde
- Har svært ved at sidde stille
- Stor motorisk aktivitet, som ikke lader sig styre

Problemer med impulsivitet (mindst 1)

- Svarer før spørgsmålet er afsluttet
- Kan ikke vente på det bliver hans/hendes tur
- Afbryder eller trænger sig på
- Snakker for meget uden situationsfornemmelse

Øvrige kriterier:

- Symptomer har været til stede fra 7 år (ændres måske i ICD-11) 12 år i DSM-5.
- Symptomer optræder i flere forskellige situationer (skole, hjem, klinisk undersøgelse)
- Symptomer vedvarende over 6 måneder
- Symptomer forårsager funktionsindskrænkning

Blikke på diagnoserne 2. del

ADHD

Positiv

Neutral

Negativ

Autisme

Positiv

Neutral

Negativ

- Kig på de udleverede diagnosekriterier.
- Skriv i stikordsform udvalgte diagnosekriterier på en RØD post it
- Placer kriterierne på plakaterne – er det et positivt kendetegn, et neutralt eller et negativt.

Drøftelse

- Hvilke fordele og ulemper er der ved diagnoser?
- Hvorfra har I jeres viden om ADHD og autisme? Hvordan bruger I den ift. jeres praksis?
- Overvej hvilke selvfølgeligheder I tager udgangspunkt i, når I skal arbejde med børn med diagnoser. Hvad hjælper en diagnose med at forstå? Hvad forhindrer en diagnose, at I får øje på?

Forskellige psykologiske teorier

Hvordan forstår vi
grundlæggende
mennesket?
(forandringsproces-
sens indre logik)

”Inden for studier af psykologiske teorier er det således væsentligt at huske, at hvordan vi grundlæggende tænker om børn – om børns handlinger, følelser, læring og udvikling – har betydning for, hvordan vanskeligheder i børns liv defineres. Det har betydning for, hvilke problemer der udpeges som centrale, og hvilke former for støtte der tilbydes, samt hvordan professionelle samarbejder og handler i forhold til disse”.

Mardahl-Hansen og Kousholt (2024) s. 20

Neuropsykologisk perspektiv på udvikling

- Forankret i neurobiologien og kognitionen
- Opfattelsen af neurobiologi og udvikling har forandret sig; udvikling forstås ikke længere som overvejende genetisk bestemt, men som formbar gennem barnets relation med sine omgivelser – hjernens plasticitet
- Meget af hjernens udvikling kan kun forstås, ved at inddrage omgivelsernes betydning (f.eks. kvaliteten af omsorgsrelation eller skolekontekstens understøttelse af læring).

Bøttcher 2024, Bøttcher 2023

Processeringsfortrin:

Specialiserede områder (f.eks. Sprogforståelse eller ansigtsgenkendelse) i hjernen udvikles typisk samme sted hos forskellige personer – nervecellerne forskellige steder i hjernen er lidt forskellige fra begyndelsen, lidt mere egnede til at bearbejde nogle typer af input frem for andre. Over tid forstærkes denne forskellighed som følge af den aktive brug af hjernen.

Diagnoser: årsagen søges i indledende små afvigelser i de medfødte processeringsfortrin.

Neuropsykologisk perspektiv på udvikling

Genetisk programmeret hjerne?

Ideen om den genetisk programmeret hjerne er lagt væk på baggrund af følgende opdagelser:

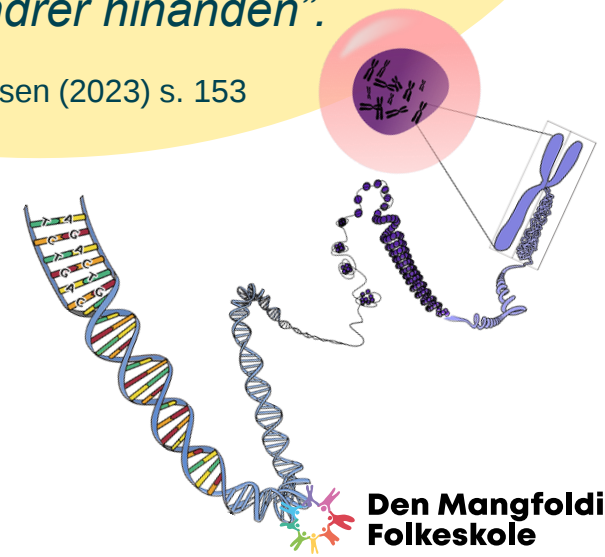
1. Miljøet kan have en indvirkning på, om og hvornår gener kommer til udtryk. Det ydre miljø kan påvirke det indre miljø (f.eks. niveauet af hormoner).
2. Børns hjerner fungerer anderledes end voksnes – begyndelsen på opdagelsen af den plastiske hjerne.

Vores hjerner er *genetisk programmeret* til at være formbare efter omgivelserne, og hvad omgivelserne kræver af os.

Böttcher 2024, Böttcher 2023

Epigenetikken bygger på, at udvikling er mulig og sandsynlig, men aldrig sikker (probabilistisk forståelse). Livet kan gå i mange retninger, og hvordan et barns udvikling vil forløbe, kan ikke forudsiges – men er samtidig heller ikke tilfældig. Dispositioner er ikke det samme som determinisme... Miljø og arv spiller ikke blot hver sin rolle; de ændrer hinanden”.

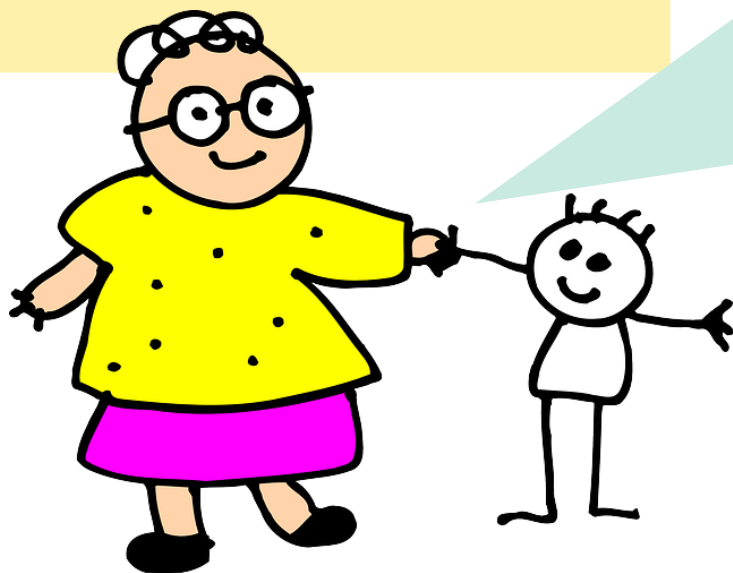
Nielsen (2023) s. 153

Neuropsykologisk perspektiv på udvikling

Multifinalt forhold mellem neurobiologi og udvikling:

Samme udgangspunkt (f.eks. genetisk forhold, tidlig omsorgssvigt osv.) kan lede flere steder hen, alt efter hvilke faktorer der påvirker processen i udviklingsforløbet. Pædagogisk indsats har betydning og kan være afgørende ift. at afbøde for medfødte "risikohjerner".

"Jo mere vi tænker, at der er en biologisk komponent i børn og unges særlige vanskeligheder og mistrivsel, des mere skal vi i praksis bidrage med erfaringer, der også videreudvikler biologien... Alle børn og unge har brug for at være i hænderne på voksne, der tror på, at udvikling er mulig."

Nielsen (2023) s.143 og 150

ADHD neuropsykologisk set

- Forskellige kognitive og neuropsykologiske forklaringsmodeller – flere toneangivende forskere foreslår, at ADHD snarere er multidimensionelt. Forskellige teorier/forklaringsmodeller beskriver forskellige mulige udviklingsveje til ADHD
- Forskelle i hjerneanatomi, forekomst af neurotransmittere eller deres neuropsykologiske funktion ved sammenligning af børn med og uden ADHD – MEN børnene i ADHD gruppe ganske forskellige – nogle ligner børnegruppen uden diagnose.
- Der er ikke fundet neurobiologiske eller neuropsykologiske markører, der med sikkerhed kan afgøre, om en person har ADHD eller ej. Diagnosen stilles på basis af skøn ud fra diagnostiske kriterier for symptomer på adfærdsniveau.

Bøttcher 2024, Bøttcher 2023

Pointer:

1. Samlet set tyder forskningsresultater på, at vanskelighederne hos børn og unge med en ADHD-diagnose har en neurobiologisk baggrund
2. Den diagnostiske betegnelse ADHD dækker over en heterogen gruppe af børn og unge – med hver sin unikke udgave af ADHD (allerede inden vi inddrager udviklingsforløb, familie og sociale omstændigheder).

Autismespektrumforstyrrelser neuropsykologisk set

”ASF har en neurobiologisk baggrund – men de biologiske afvigelser dækker over et spektrum af små og større afvigelser på forskellige biologiske niveauer og i samspil med hinanden og med miljøet” (polygenetisk forstyrrelse)

Bøttcher (2023), s.121

Arvelighed betyder en større følsomhed overfor bestemte miljømæssige faktorer. Det er samspillet mellem gen og miljø, der påvirker udviklingen og resulterer i de biologiske og adfærdsmæssige afvigelser forbundet med ASF.

Forskellige forklaringer:

- Theory of mind
- Sværere ved at etablere fælles opmærksomhed
- Fungerer sensorisk og perceptuelt anderledes

ALLE studier fremhæver stor variation i typen og grad af vanskeligheder.

Drøftelse

- Ifølge neuropsykologien:
 - består spændet mellem neurotypiske og neurodiverse hjerne af gradvise forskelle snarere end en absolut forskel
 - Er hjernen genetisk programmeret til at være formbar efter omgivelserne, og hvad omgivelserne kræver af os
 - Er afvigelsen i neurobiologisk og neuropsykologisk funktionsmåde ikke bestemmende for barnets adfærd, men afvigelser kan påvirke hvordan det møder verden.
 - Kan man påvirke hvad børn har lyst til at deltage i og hvilke oplevelser der får den formende effekt på barnets hjerne gennem sociale indsatser.

Bøttcher 2024, Bøttcher 2023

Hvilken betydning får perspektiverne i pædagogisk praksis?

Kom med konkrete eksempler ift. pædagogiske og didaktiske overvejelser ift. undervisningen og skolepraksis – når målet er at skabe mere mangfoldige læringsmiljøer.

Johans fortælling

[Studerende Ross, Rachel og Joey: TV-serier har hjulpet Johann med hans autisme | TV 2 Kosmopol](#)

Oplæg/foredrag om ungeperspektiver på skolefravær (15.4.2024 på Læreruddannelsen i Aalborg) :

- Specialskolen – oplevelsen af at blive behandlet. Behandlet som det du nu har.
- Johans anbefaling til fagprofessionelle: Nysgerrighed! På mennesket.
- Deltagelsesmuligheder er situeret – relationelt følgeskab.

**“JEG FØLER MIG SOM EN FIRKANT
BLANDT CIRKLER”**

SKOLEFRAVÆR SOM SITUERET PÆDAGOGISK FÆNOMEN

AF
WILMA WALTHER-HANSEN

Ph.d.-afhandling 2025

Balance mellem struktur og relationer

"Når vi således pr. automatik besvarer autisme med struktur eller skemaer, kan det for nogle blive oplevet som en slags depersonalisering eller oplevelse af at blive reduceret til en diagnose".

"... at mange af de børn og unge med autisme i høj grad kalder på, at vi gør os meget mere umage for virkelig at forstå deres indre mentale liv; følelser, tanker, intentioner, drømme, motivation m.m.

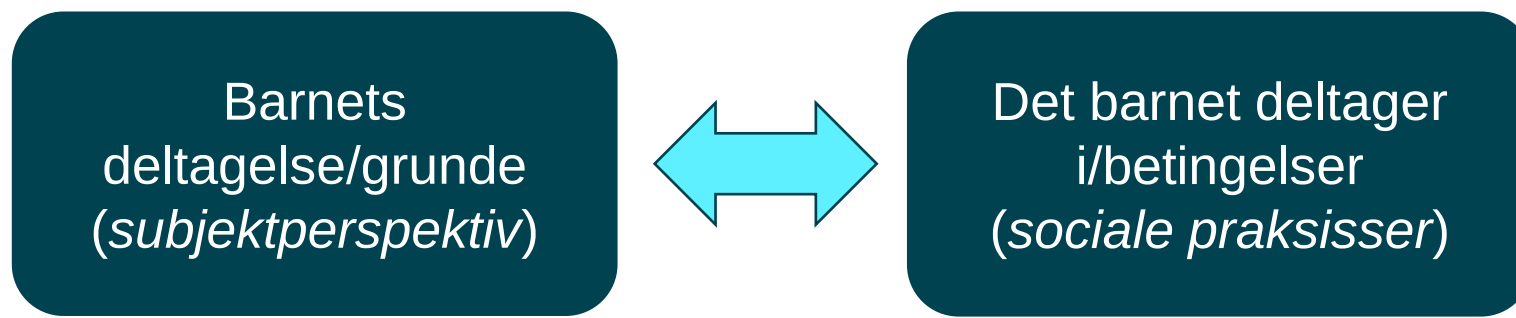

"Med andre ord skal vi blive bedre til at mentalisere barnet med autisme og ofte gå meget længere for at bidrage til en spejling af barnet, der bliver med kongruent med det autistiske barns indre mentale verden.

"I min klinik møder jeg mange børn og unge med autisme med stort underskud på mentaliseringskontoen. Hermed menes, at de har et stort underskud ift. at opleve, at andre har taget sig tilstrækkelig tid til tålmodigt at undersøge deres mentale verden, samt understøtte deres bevidsthed om egen krop, følelser, tanker m.m.

Citater fra Reacroft (2022)

Barnet som deltager

”...deltagelse er knyttet til deltagelsesbetingelser, der får forskellig betydning for børnene og dermed påvirker børns begrundelser for at deltage på bestemte måder”.

Munck, C. (2024) s. 169

*”...børn udvikler sig via **deltagelse i et hverdagsliv** med andre børn og voksne. Konkret handler udvikling om, hvordan børn udvikler en mere **kvalificeret deltagelse** eller deltagelsesrepertoire, hvor de kan bidrage til det fælles og øve indflydelse på det, som de er en del af.”*

Munck, C. (2024) s. 170

Handlegrunde

"At mennesker handler begrundet i forhold til betingelser i praksis, gælder også i situationer, hvor handlinger kan forekomme uforståelige og ubegrundede, som når børn slår og er grove i munden over for de børn, som de gerne vil være sammen med."

"Ønsker vi at ændre et barns uhensigtsmæssige deltagelsesform, må vi derfor være udforskende omkring og arbejde med, hvordan børn og voksne gensidigt udgør betingelser for hinandens deltagelse, og hvilken betydning regler, rammer og organiseringer har for den enkelte."

Poulsen (2021) s. 36

Grundtanke at mennesker handler begrundet ift. deres betingelser i social praksis

Børn med vanskeligheder - børn i vanskeligheder

Børn med vanskeligheder

Børn med særlige behov
(diagnoser)

Vanskeligheder omkring barnet en afledt konsekvens af særlige børns iboende egenskaber og behov. Dette "inden-i-barnet" bliver genstanden for den pædagogiske indsats

Børn i vanskeligheder

Børn i vanskelige situationer, samspil og sammenhænge

Hvilke *muligheder* og *betingelser* kan vi få øje på, når vi ser *med* barnet på de sammenhænge, hvor det lever sit liv? "Individet-i-sammenhæng" bliver genstanden for den pædagogiske indsats

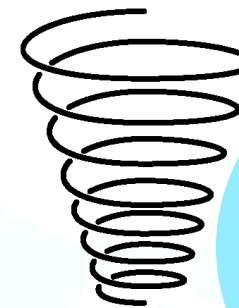
Larsen (2011) s. 66

Deltagelsesbegrebet og "udskillelsens glidebane"

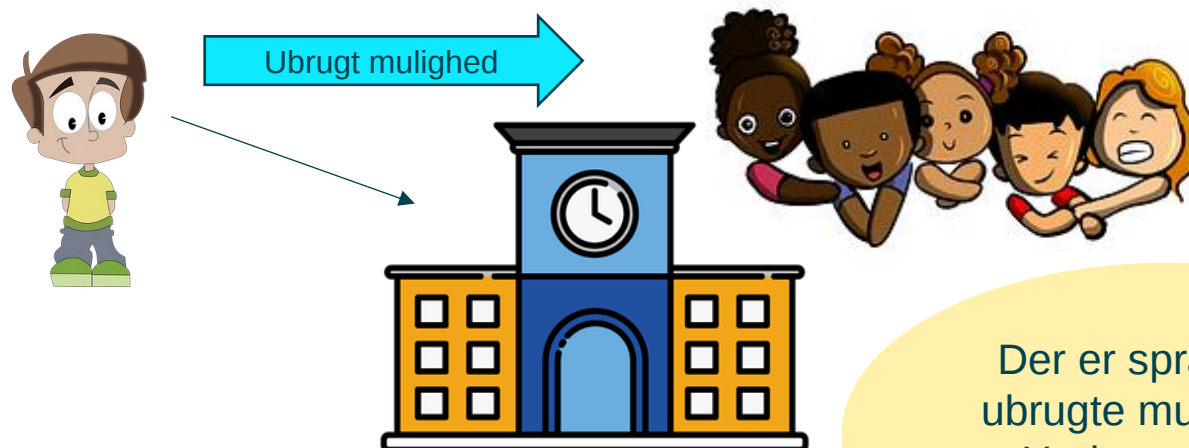
Udskillelse, eksklusion og isolation kan forstås som en glidebane, hvor mange forhold løber sammen.

- F.eks. Strukturelle og organisatoriske udfordringer, sociale dynamikker og børnenes udfordringer med hinanden, udfordringer i undervisningen, udfordringer i forældresamarbejdet osv.

Kousholt, D. (2012, 2018)

Opgivelsesspiraler
(gensidige oplevelser)
– kan ende i noget,
der ligner
"selveksklusion" (men
ikke er det)

Når børn falder ud af den sociale koordinering børnene i mellem – og falder ud af de voksnes organiseringer, mister de adgangen til børnelivets sociale ressourcer

Der er sprækker –
ubrugte muligheder.
Undersøg fra et
børneperspektiv

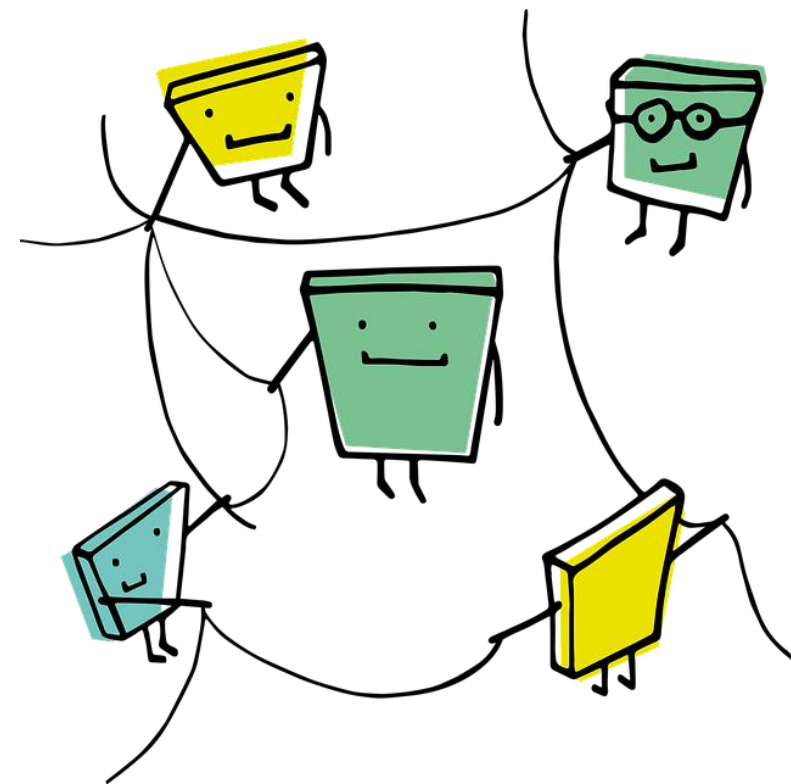
Refleksion

- Diskuter forskellen på I og MED vanskeligheder. Hvornår er det henholdsvis forståelser af I og MED vanskeligheder der dominerer i jeres praksis? Kom gerne med konkrete eksempler fra din praksis.
- Hvilke refleksioner i egen praksis og om børn med diagnoser giver begrebet *udskillelsens glidebane* og anledning til?

Børneperspektiver på pædagogiske indsatser

"Grundlæggende må man forstå pædagogik som det at have intentioner på andres vegne. Men som Ida Schwartz (2009) fremhæver, så er det centralt at være opmærksom på, at de, vi har intentioner med, børn i vanskeligheder, også er subjekter, der har intentioner selv – de, vi vil noget med, vil også noget selv. Børns deltagelse er forbundet til det, de vil, og deres intentioner er knyttet til de sammenhænge, de deltager i. ...det bliver relevant at forstå, hvordan de pædagogiske intentioner griber ind i det, børnene selv er optaget af i deres liv, og dermed også at forstå hvordan og om det pædagogiske arbejde får de tilsigtede betydninger for de berørte børn".

Larsen (2011) s. 66

Hvis pædagogiske indsatser skal være relevante, må de være relevante for børnene

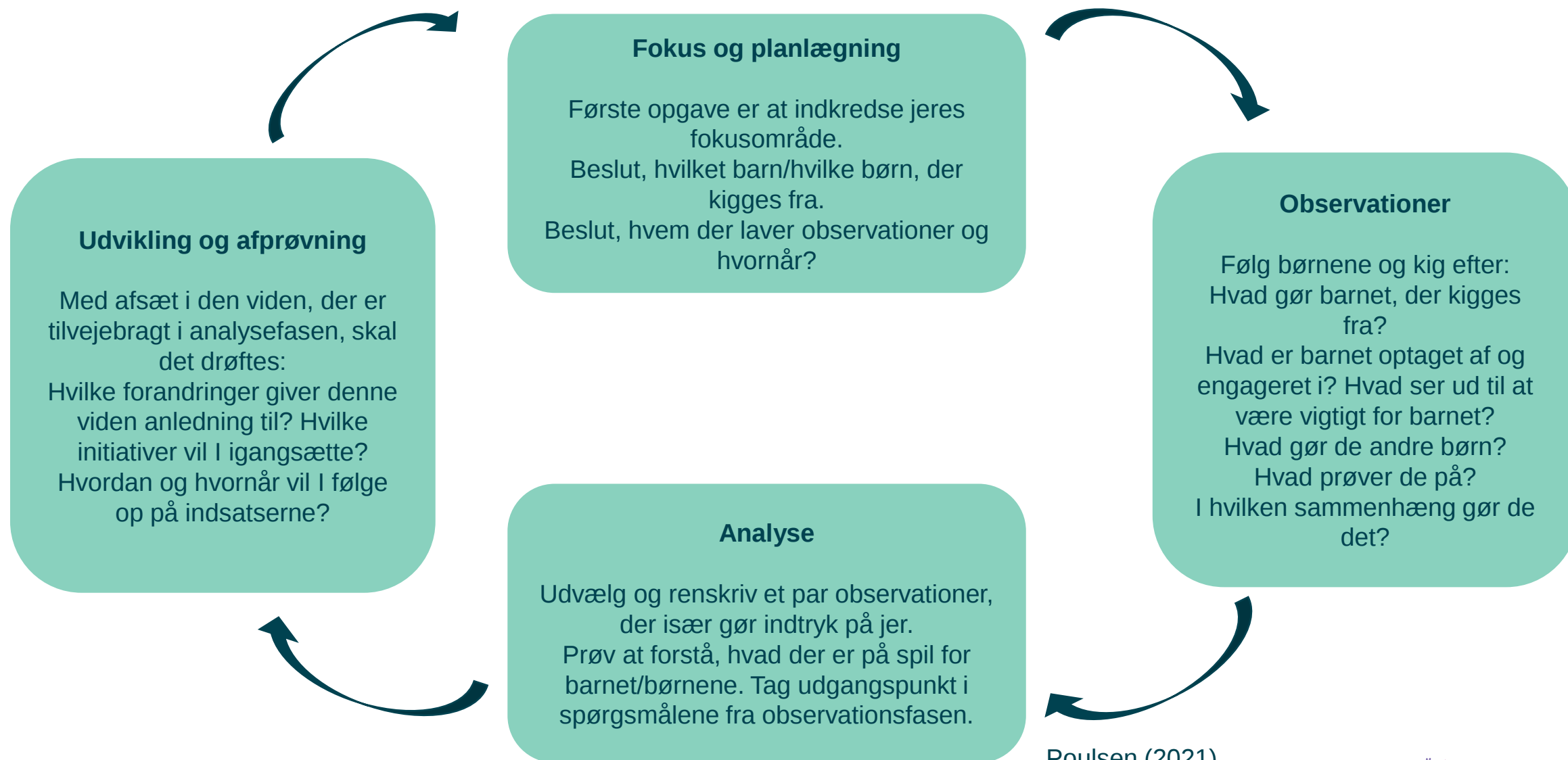
Børneperspektiver

- Knytter sig til teoretisk pointe om, at vi står forskelligt i den fælles praksis og derfor ser og oplever det, der sker, forskelligt
- Er analytiske – på trods af ambitionen om at anlægge et børneperspektiv er perspektivet stadig den voksnes (vi kan ikke vide hvad de tænker og føler)
- Det handler om at kigge efter hvad børn gør, hvad de er engageret i og rettet mod (handlinger i fokus)
- Kan give indblik i, hvordan børn oplever og forholder sig til deres hverdagsliv
- Kan få øje på de sociale betingelser, som de handler i forhold til. Uforståelige handlinger kan blive anderledes forståelige fra et børneperspektiv.

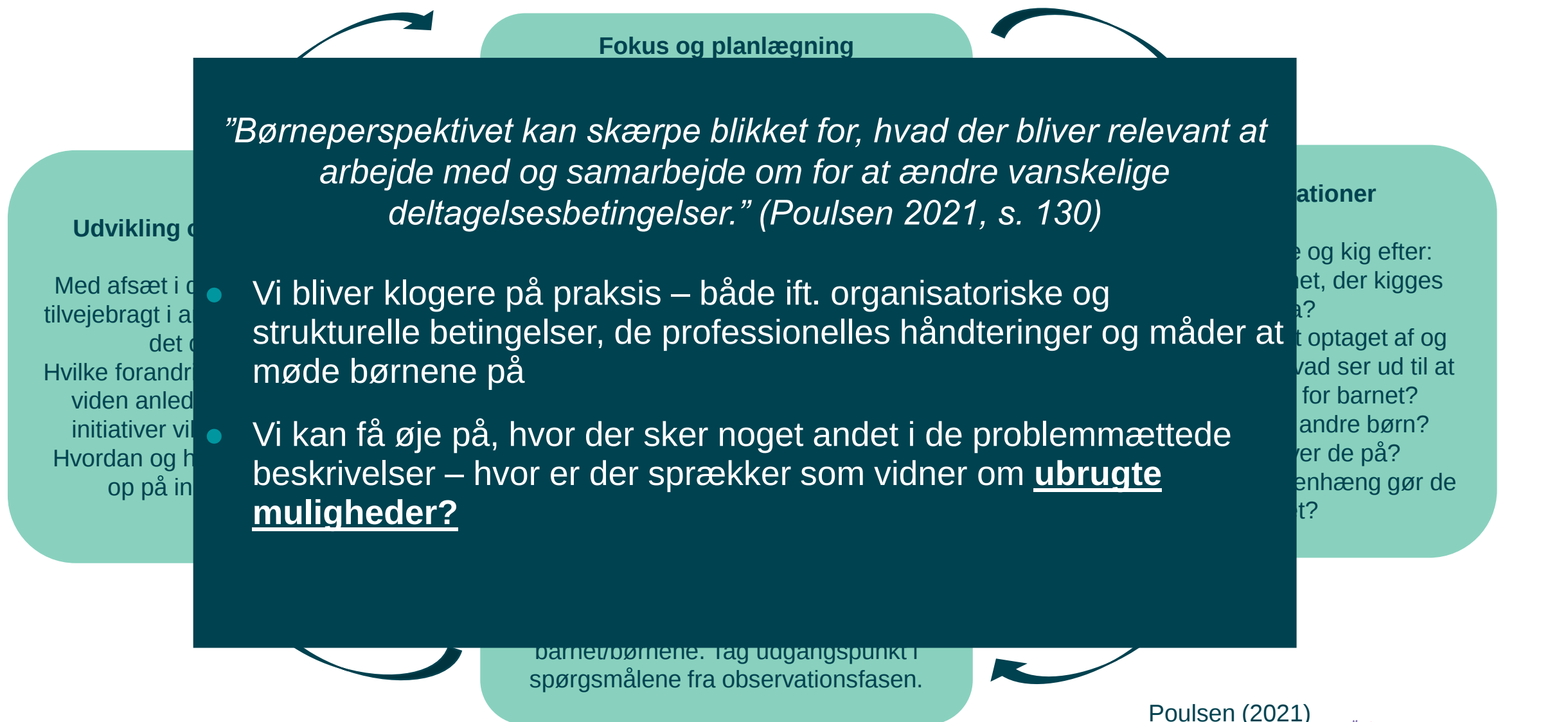
Poulsen (2021)

Fremgangsmåde - at arbejde med et børneperspektiv

Poulsen (2021)

Fremgangsmåde - at arbejde med et børneperspektiv

Poulsen (2021)

Case

Observationseksempel – at
arbejde med et
børneperspektiv

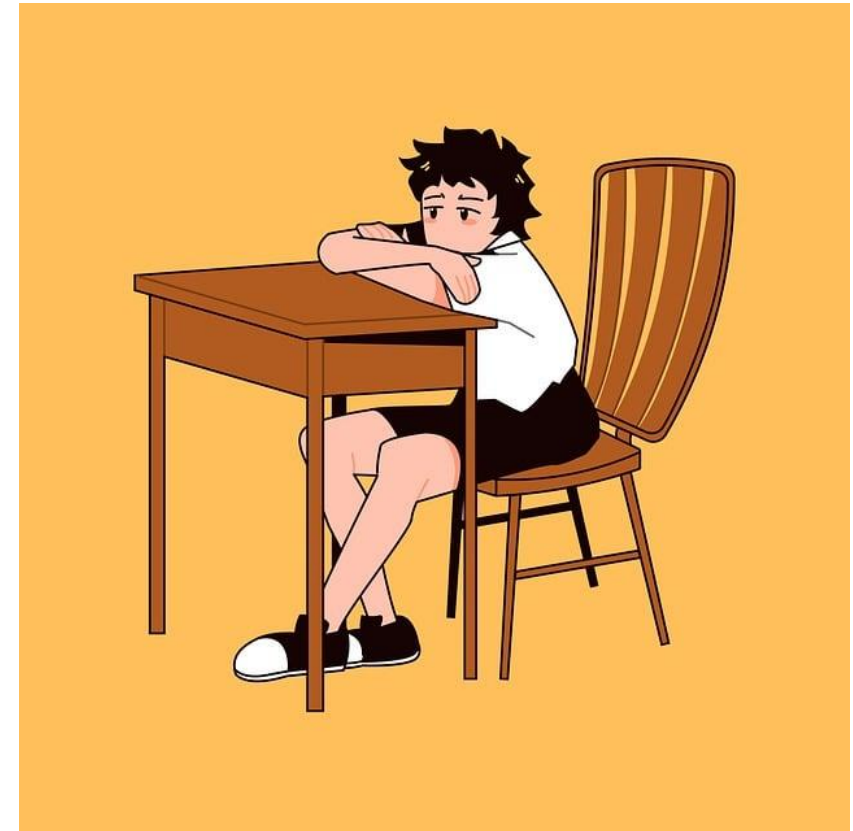
4. Klasse har dansk og skal læse. Læreren fortæller, hvem der skal læse sammen: "Jakob, du læser selv, for det vil du gerne, ik'?" Jakob nikker. "Mads sidder sammen med mig og Viktor". Læreren sætter de øvrige til at læse sammen to og to. Da hun når til Ida, siger hun, at Ida skal læse sammen med hende, Viktor og Mads. "Jeg vil også gerne læse selv", siger Ida. Læreren: "Er det ikke lidt trist, Ida? Vil du ikke gerne læse sammen med én?". Ida: "J, men så skal det være ligesom de andre, altså ligesom Freja og Amalie". Læreren tænker sig lidt om og siger så: "Jeg tror lige, du læser sammen med mig i dag". Ida ser skuffet ud og siger, at så vil hun hellere læse selv. Læreren lover, at hun kommer og taler med Ida om det, når hun har sat de andre børn i gang med at læse. Det tager tid at sætte alle i gang med at læse. Mange skal spørge om noget, og det ser ud til, at Ida ikke vil vente mere. Hun sætter sig alene bagest i lokalet og går i gang med at læse. Læreren sætter sig sammen med Mads og Viktor. Hun bliver ofte afbrudt af elever, der skal spørge om noget, og på et tidspunkt henvender Ida sig også for at bede om hjælp. Støttelæreren, der bl.a. skal støtte op om Idas deltagelse, er i klassen den pågældende dag, og da han ser Idas henvendelse til læreren siger han: "Hør her, Ida, det var lige præcis derfor, du skulle sidde sammen med Mads og Victor, for nu forstyrrer du, og det var det, du ikke skulle, så nu bliver du siddende her (sammen med læreren og de to andre), og det er ikke til diskussion. Ida sætter sig ned og ser opgivende ud.

Poulsen (2021) s. 110

Caseopgave

Drøft spørgsmålene til casen:

1. Forstør subjektperspektivet. Hvad er der på spil i Idas skoleliv?
2. Hvilke handlegrunde, kunne Ida have?
3. Hvilke betingelser er til stede for Ida? Hvilke deltagelsesmuligheder og/eller begrænsninger kan I få øje på?
4. Hvilke ubrugte muligheder, kan I få øje på, der kan være rådighedsudvidende for Ida?

Situeret specialpædagogik

”...Også børn i vanskeligheder er optaget af at være med og lærer og udvikler sig gennem deltagelse i sociale sammenhænge.”

Røn-Larsen og Højholt (2024) s. 77

- Specialpædagogik handler om at foretage situerede analyser af børns perspektiver, *deltagelsesbetingelser* og *begrundelser*.
- Specialpædagogik handler også om at kunne forholde sig til *problemernes sociale udviklingshistorie*.

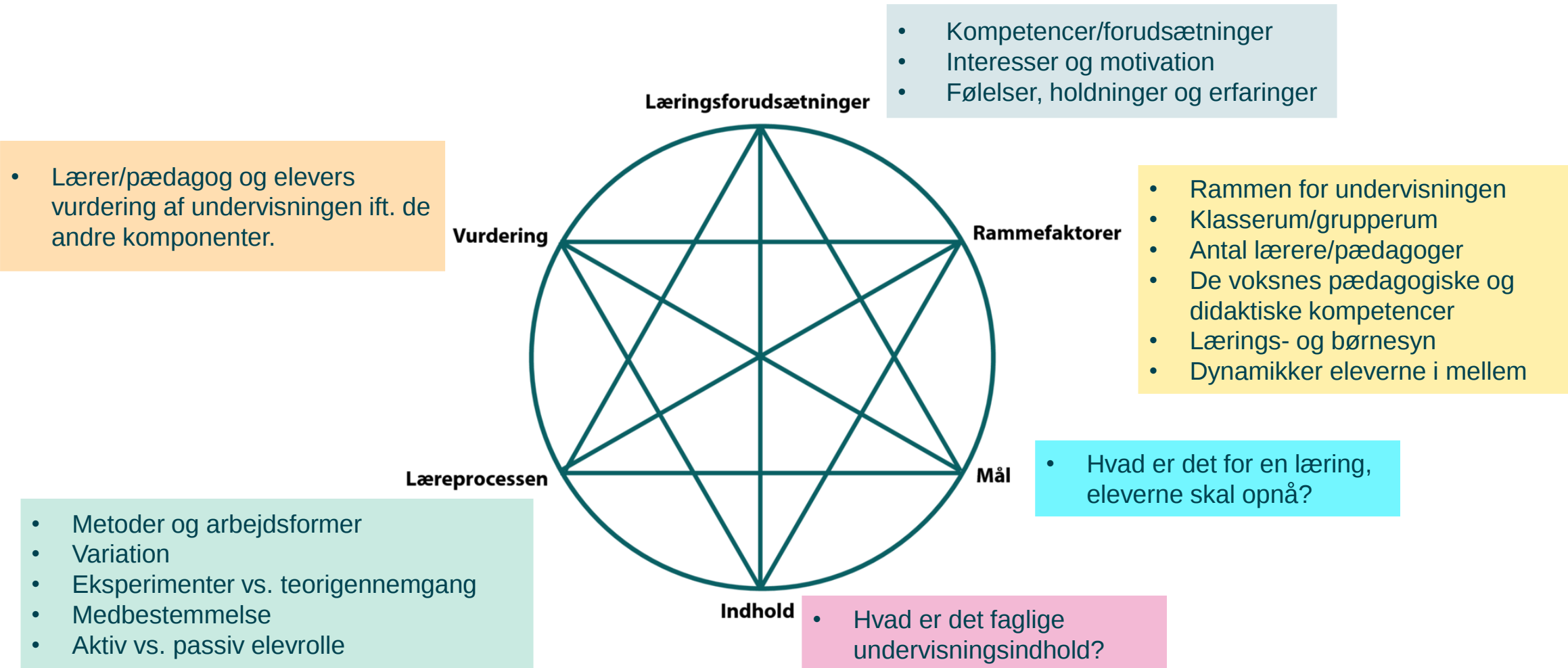

*”...at dét at arbejde for børns deltagelsesmuligheder ikke er et arbejde ‘ved siden’ af, men en del af arbejdet med **læringsmuligheder**”.*

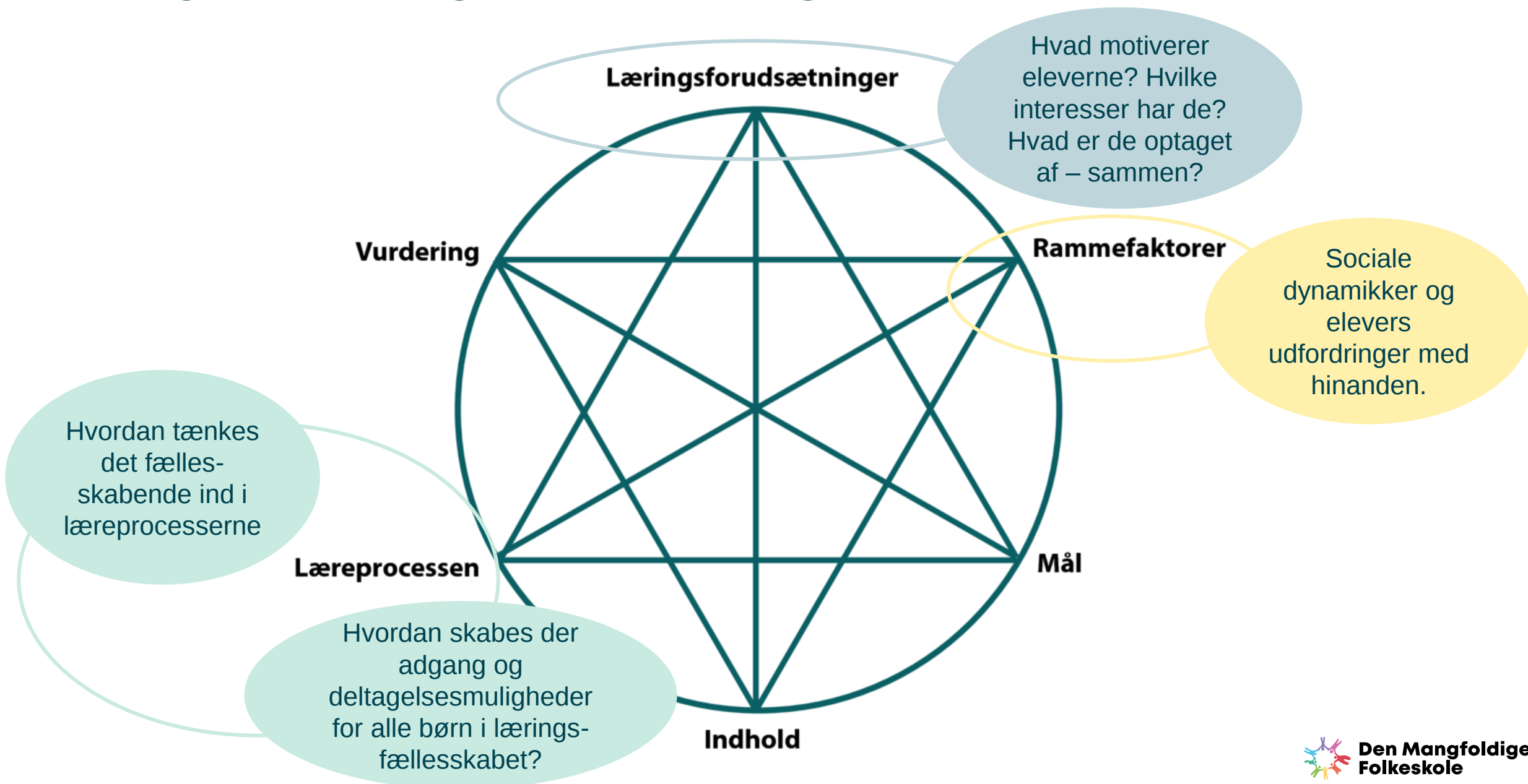
Røn-Larsen og Højholt (2024) s. 77

DIDAKTIK

Hiim og Hippe didaktiske relationsmodel

Deltagelsesmuligheder i læringsfællesskabet

Aktionslæring – oversættelse ind i egen praksis

Hvordan kan I, med afsæt i noget fra kursUSDagen, videreudvikle jeres pædagogiske praksis/undervisningen, så der skabes deltagelsesmuligheder for alle børn?

Problemstilling/fokus
Hvad er jeg optaget af at udvikle?

Prøvehandling
Hvad gør jeg konkret i praksis

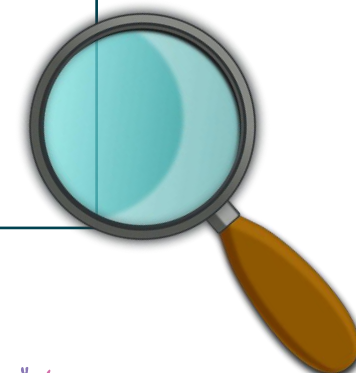
Hypotese
Hvad tror jeg, der kommer til at ske?

Observation
Hvad får jeg øje på?

Planlæg en prøvehandling (Med afsæt i dagens tematikker og pointer)

Problemstilling/fokus Hvad er jeg optaget af at udvikle?	Prøvehandling Hvad gør jeg konkret i praksis	Hypotese Hvad tror jeg, der kommer til at ske?	Observation Hvad får jeg øje på?

Afsluttende refleksion og opsamling

Hvad tager du
særligt med dig fra
oplæg og
drøftelserne i dag?

Jeg håber du er blevet
mindre sikker på, hvad du
ved om børn med ADHD
og autisme – deres
udviklingsveje og
handlinger.
Vær nysgerrig 😊

- Andersen, D. R. (2024). Hvad skal vi lave, og hvad skal vi lære dem? Intensive Interaction som en engageret tilgang til bedre betingelser for udviklingshandicappede børns kommunikation og udvikling. I Sørensen et. al. (red.). *Børn og unge med udviklingshandicap – en grundbog*. Forlaget Oligo.
- Brinkmann, S. (2025, 15. maj). Derfor er antallet af ADHD-diagnoser eksploderet. Altinget. [Svend Brinkmann: Derfor er antallet af ADHD-diagnoser eksploderet – Altinget](#)
- Bøttcher (2013). Børn med diagnoser som pædagogisk-psykologisk udfordring. *Pædagogisk psykologisk tidsskrift*. 50. årgang. Nr. 6.
- Bøttcher (2023). Neuropsykologiske perspektiver på børn og unge med diagnoser. I Morin, A., Kjær, B. og Petersen, K. E. (red.) *Børn og unge med diagnoser – en grundbog til lærere*. Samfundslitteratur.
- Bøttcher (2024). Et neuropsykologisk perspektiv på udvikling. I Lund, A. S. S. og Testmann, L. *Udviklingspsykologi i pædagogisk arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
- Darling, P. (2025). Det neurodivergente menneske. Dansk Psykologisk Forlag.
- Dreier, O. (1999). Læring som ændring af personlig deltagelse i sociale kontekster. I Nielsen, K. og Kvale, S. *Mesterlære – læring som social praksis*. Hans Reitzels Forlag.
- Mardahl-Hansen, T. L. og Kousholt, K. B. (2024). Psykologi i skolen. I Mardahl-Hansen, T. L. og Kousholt, K. B. (red.). *Læreren som udforskende praktiker*. Hans Reitzels forlag.
- Munck, C. (2024). Et kritisk psykologisk perspektiv på udvikling. I Lund, A.S.S. og Testmann, L. (red.). *Udviklingspsykologi i pædagogisk arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
- Nielsen, J. (2023). *Fra symptomer til trivsel. At forstå og gribe børns og unges invitationer*. Akademisk Forlag.
- Poulsen, C. H. (2021). Skolevanskeligheder og inklusionsmuligheder. Fra et børneperspektiv. Hans Reitzel Forlag.
- Larsen, M. R og Højholt, C. (2024). Situeret specialpædagogik: Om at arbejde med børns ulige deltagelsesmuligheder. I Skibsted, E. og Munkholm, M. (red.). *Specialpædagogik i et inkluderende perspektiv*. Akademisk Forlag.
- Larsen, M.R. (2011). Børneperspektiver i grænselandet mellem almenklasse og specialklasse. I Højholt, C. (red.) *Børn i vanskeligheder*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Reacroft, M. K. (2022). Autisme og mentaliseringsbaseret udviklingsstøtte. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 59. årgang, nr. 2, s. 52-65.
- Schmidt, C. H. (2024). *Videnskabsteori og professionel dømmekraft*. Samfundslitteratur.
- Simonsen, R. og Puri, S. S. (2023). De hyppigste psykiske lidelser og diagnoser i barn- og ungdommen. I Morin, A., Kjær, B. og Petersen, K. E. (red.) *Børn og unge med diagnoser – en grundbog til lærere*. Samfundslitteratur.